

Коломієць Олександр Леонідович, кандидат філософських наук, викладач кафедри соціально-гуманітарних та правових дисциплін факультету забезпечення державної безпеки, Київський інститут Національної гвардії України, м. Київ, Україна
e-mail: oleksa.kolomiets@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-0336-200X

ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ВІЙСЬКОВОЇ ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

У статті розглядається питання формування системи «Військової юстиції» в Україні як окремого елементу ювенальної системи з фокусом на військовій специфіці. Запропоновано створити комплексну структуру, до якої увійдуть: військова поліція (що виконуватиме слідчі функції), військова прокуратура й адвокатура, а також військові трибунали.

Ключові слова: військова поліція, військова прокуратура, військова адвокатура, трибунал.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день уже четвертий рік продовжується повномасштабна збройна агресія російської федерації проти України. Цей тривалий період боротьби змушує українців переосмислювати не лише зовнішні, а й внутрішні взаємини – наше ставлення до сусідів, так званих братів, і до самих себе як нації. Початковий шок і розгубленість через підступність нападу поступилися місцем глибокому обуренню через його жорстокість та аморальність. Водночас байдуже ставлення до широкого спектра тем, актуальних для західного світу, трансформується в інтерес, що зростає, та залучення до глобального діалогу.

Сьогодні вже очевидно: війна не завершиться найближчим часом, а загроза з боку агресора залишатиметься актуальною на довгі роки. Це вимагає від нас не лише мужності на фронті, а й рішучості в розбудові держави. Передусім – у створенні справедливої та ефективної системи правосуддя, здатної відповідати на виклики сьогодення і бути опорою на шляху підсилення демократичних інституцій в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Перебуваючи у стані збройного конфлікту, Україна вимушена так чи інакше залучати більшість громадян до процесів, пов'язаних із війною. Такі дослідниці, як О. Балацька та О. Ку-

чинська, зазначають: «...можна прослідкувати тенденцію, що виокремлення військового судочинства у формат окремого інституту військового суду або трибуналу відбувалось синхронно з посиленням і розвитком української державності, водночас послаблення її міцності, втрата державності та спроможності військових формувань циклічно породжувало потребу відновлення військового правосуддя, що можна спостерігати і сьогодні» [1, с. 466]. Та незважаючи на актуальність відповідних викликів, питання правового статусу військової юстиції в державі досі залишаються неврегульованими. Зокрема, проблематика створення інституцій військової поліції та військових судів неодноразово порушувалася на рівні законодавчих ініціатив, проте донині не отримала належного правового оформлення. Так С. Оверчук зазначає: «У Верховній Раді України вже зареєстровані проєкти Законів України “Про військову поліцію”» [8, с. 1], але й по сьогодні ми маємо «Військову службу правопорядку», з якої військова поліція мала б бути сформована.

Законопроектом від 19.09.2019 № 1032 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо першочергових заходів із реформи органів прокуратури» було ліквідовано військові прокуратури. Військової адвокатури як інституції в історії юриспруденції України ніколи не існувало. А от військове судочинство зародилось на теренах українських земель ще в прадавні часи. Досліджуючи це питання, І. Слюсар зазначає таке: «Початковий етап формування вітчизняної судової системи закладений радянською владою. З'їзд українських юристів, який відбувся 13–14 червня 1917 року, визнав, що судову систему України повинен очолювати Вищий крайовий суд...» [11, с. 124]. Дослідник Ю. Бобров наводить такі факти, що військові суди було ліквідовано у вересні 2010 р. внаслідок певних суб'єктивних та об'єктивних чинників [2; 3].

Отже, проблема реформи нинішньої системи юстиції в Україні є комплексною. На сьогодні ми б визначили її як одну з ключових у питанні існування української державності, тож вона вимагає правильного і якомога швидшого свого вирішення.

Мета статті – обґрунтування реформи ювенальної системи України в частині створення системи військової юстиції.

Виклад основного матеріалу. У Конституції України – Основному Законі держави закріплено взаємні права та обов'язки держави і громадян. Зокрема, ст. 55 гарантує, що «права і свободи людини і громадянина захищаються судом» [7], тоді як ст. 64 передбачає, що ці права, закріплені у ст. 55, не можуть бути обмежені навіть в умовах воєнного або надзвичайного стану [7]. Отже, чинна система права повинна гарантувати кожному громадянину ефективний доступ до судового захисту. Водночас ст. 26 Закону України «Про правовий

режим воєнного стану» [5] чітко визначає, що правосуддя в умовах воєнного стану здійснюється виключно судами, створеними відповідно до Конституції України, без звуження процесуальних норм та із заборобою на утворення спеціальних чи надзвичайних судів. Враховуючи актуальну потребу в ефективному правозастосуванні в умовах війни та зазначені конституційні обмеження, обґрунтованим і доцільним кроком виглядає створення повноцінної військової юстиції як окремої складової ювенальної системи України. Крім того, як зазначає А. Оганесян: «Відсутність структурованої системи військового правосуддя підриває не лише дисципліну та ефективність збройних сил, а й суспільну довіру до армії як інституту. Це також заважає Україні реалізувати свої прагнення НАТО» [15].

Хотілося б відзначити кілька важливих аспектів цієї проблеми. Військова юстиція в Україні вже має певну структуру, але з огляду на зростання складності й масштабності військових конфліктів її ефективність і адаптація до нових реалій дійсно потребують змін.

Створення військової поліції може допомогти в забезпеченні дисципліни серед військовослужбовців, а також у боротьбі з правопорушеннями, які безпосередньо пов'язані з військовими діями. Військова поліція могла б мати чітко визначені повноваження для розслідування правопорушень, таких як дезертирство, насильство, порушення військової дисципліни, а також зловживання під час виконання службових обов'язків.

Питання надання військовій поліції повноважень щодо розслідування таких правопорушень, як дезертирство чи акти насильства, видається очевидним і, на нашу думку, не потребує додаткового обґрунтування. Натомість питання її компетенції у сфері контролю за дотриманням військової дисципліни є значно складнішим і потребує глибшого наукового осмислення. Це передусім стосується балансу між забезпеченням дисципліни, підтриманням правопорядку та збереженням ефективності командної структури. У загальному випадку, військова поліція виконує функції щодо гарантування правопорядку в Силах оборони та контролю за дотриманням вимог військових статутів, у тому числі – стосовно дисциплінарних порушень. У цьому контексті існують певні аргументи на користь делегування їй зазначених повноважень.

Командири можуть виявляти упередженість або опинятися в ситуації конфлікту інтересів, тоді як діяльність військової поліції ґрунтується на чітко визначених процедурах, що підсилює аргумент щодо її об'єктивності.

Крім того, спеціалізований орган володіє ширшими ресурсами та має належну фахову підготовку для здійснення розслідувань, що підтверджує аргумент про вищу ефективність.

Функціонування незалежної контрольної структури унеможливорює безкарне зловживання владою з боку командування, сприяючи зниженню рівня корупції та зловживань у військовому середовищі.

Антитезою може слугувати думка, що у випадку, якщо військовослужбовці відчуватимуть сильніший страх перед військовою поліцією, ніж перед власним командиром, це може підірвати його авторитет і, як наслідок, ослабити командну вертикаль.

Існує загроза трансформації системи із виховної у репресивну, що може призвести до деморалізації особового складу та послаблення бойового духу.

Оскільки командири вже наділені дисциплінарними повноваженнями, додаткове залучення іншого органу може ускладнити управлінську структуру через дублювання функцій. У цьому контексті надзвичайно важливо забезпечити належний баланс між підтриманням дисципліни, ефективністю військового управління та дотриманням прав військовослужбовців.

Питання здійснення функцій з запобігання зловживанням владою під час виконання службових обов'язків та реагування на них доцільно покласти саме на поліцію. Така позиція ґрунтується на низці вагомих аргументів:

- забезпечення правопорядку: поліція за своєю природою покликана розслідувати правопорушення незалежно від того, чи вони вчинені цивільними особами, чи службовцями. Якщо службова особа зловживає владою, вдається до насильства чи вчиняє корупційні дії – це залишається кримінальним або адміністративним правопорушенням і підлягає правовій оцінці;
- підтримання інституційної доброчесності: безкарне зловживання владою підриває авторитет і довіру до відповідної інституції – будь то військо, поліція чи інший державний орган;
- забезпечення неупередженості: внутрішні структури можуть бути схильні до замовчування фактів порушень – наприклад, командири можуть захищати своїх підлеглих. Натомість зовнішній орган, такий як незалежна або військова поліція, має більше шансів діяти об'єктивно та неупереджено;
- попередження системної деградації: за відсутності зовнішнього контролю в органах служби можуть утворитися умови, у яких зловживання стають нормою. Ефективний зовнішній контроль є запорукою того, що такі явища не укоріняться в системі.

Альтернативним підходом може бути створення внутрішніх інспекцій – спеціалізованих органів у межах самого відомства, уповноважених розслідувати зловживання владою. Також можливе залучення незалежних інституцій, таких як омбудсмени або громадські наглядові ради, що здійснювали б моніторинг за законністю дій державних службовців. Ще одним варіантом є судові трибунали – розгляд порушень у військових судах.

У воєнний час військова прокуратура має бути наділена спеціальними інструментами для оперативного реагування на правопорушення, скоєні під час бойових дій, та для ефективного захисту прав цивільного населення, що може постраждати внаслідок військових операцій. До таких механізмів належать контроль за правомірністю застосування сили, розслідування військових злочинів, а також забезпечення дотримання правових норм на територіях, охоплених конфліктом.

Функція контролю за правомірністю застосування сили також викликає низку суперечностей. Існують ризики того, що військові прокурори можуть створювати штучні бар'єри, ускладнюючи реалізацію повноважень військовослужбовців. Серед найбільш очевидних проблем, які потребують уваги: страх перед кримінальною відповідальністю може стримувати військовослужбовця – у разі кожного застосування сили він може зволікати або уникати рішучих дій. Ще одна загроза – зловживання контролем: якщо військова прокуратура отримає надмірні повноваження, вони можуть бути використані як інструмент тиску на командирів або окремих військових. Існує також ризик політизації, коли розслідування не слугують правосуддю, а є засобом політичного впливу на конкретні частини чи офіцерів. Нарешті, слід зважати на ризик розмивання відповідальності: усвідомлення того, що будь-яке застосування сили може стати предметом прокурорської перевірки, здатне призвести до «перекладання» відповідальності за прийняття рішення і, як наслідок, до зниження швидкості та рішучості дій у критичних ситуаціях.

Задля уникнення вищезазначених ризиків, ми пропонуємо:

- чітке законодавче окреслення меж відповідальності: приміром, військовослужбовець, який діяв згідно з наказом або в межах статуту, не повинен притягуватись до відповідальності, за винятком очевидних випадків воєнних злочинів;
- спрощення процедур перевірки в умовах бойових дій: у зоні бойових дій прокуратура має діяти за прискореною процедурою, без надмірного обтяження формальностями;
- роль трибуналу як остаточного арбітра, а не прокуратури: прокуратура повинна обмежитися збором доказової бази, не маючи повноважень остаточно впливати на оцінку військових рішень;
- спеціалізоване навчання для прокурорів щодо специфіки бойових операцій, аби їхні оцінки спиралися на розуміння військового контексту, а не базувалися виключно на цивільному правозастосуванні.

Таким чином, ключовим завданням є досягнення балансу: контроль за дотриманням законності в діях військових є необхідним для запобігання зло-

вживанням та воєнним злочинам, однак він не має підривати боєздатність чи зменшувати ефективність оперативних рішень.

А. Оганесян наголошує: «...Національне антикорупційне бюро, Служба безпеки та Національна поліція зберегли свою юрисдикцію щодо розслідування деяких злочинів. Це призводить до юрисдикційного дублювання та додаткових процесуальних проблем, що зрештою призводить до збоїв у правосудді» [15].

У цьому контексті важливою ланкою могла б стати військова адвокатура, яка забезпечувала б правовий захист військовослужбовців у судових провадженнях. Вона була б необхідною як для обстоювання інтересів військових у випадку необґрунтованих обвинувачень, так і для гарантування прав осіб, які постраждали внаслідок дій армії.

Ще один дослідник В. Вдовитченко наводить такі факти: «У нашій державі практики діяльності такої інституції не було. Хоча заслуговує на увагу досвід функціонування військової юстиції радянської армії, де у військах обмеженого контингенту радянських військ у Демократичній Республіці Афганістан при військових трибуналах були посади військових адвокатів, які здійснювали захист військовослужбовців у кримінальних справах. У якості адвокатів залучалися штатні офіцери з вищою юридичною освітою. Юристи-адвокати були у штаті усіх військових трибуналів, які перебували на той час в обмежених військових контингентах зарубіжних країн (Німецька Демократична Республіка, Чехословацька Соціалістична Республіка, Угорська Народна Республіка, Монголія, Куба, В'єтнам). Проте якщо підсудний клопотав про допуск захисника із числа цивільних колегій адвокатів, справа розглядалася на території колишнього Союзу Радянських Соціалістичних Республік незалежно від того, що це було пов'язано із додатковими організаційними труднощами» [4]. Тож певний досвід функціонування даної інституції у нас є.

Наразі на сьогодні ми маємо в цьому питанні повне юридичне свавілля. 28.03.2025 голова Національної асоціації адвокатів України Лідія Ізовітова зробила відкриту заяву щодо того, що «Діяльність “військових адвокатів”, які силоміць “відбивають” мобілізованих військовозобов'язаних у ТЦК, не має жодного стосунку до адвокатської практики, заснованої на принципах верховенства права та законності» [5]. Іншою проблемою, про яку зазначає авторка цієї заяви, є порушення професійних прав і втручання у гарантії адвокатської діяльності з боку сторонніх осіб. Про необхідність заснування такої інституції, як військова адвокатура, заявляли як экс-заступниця міністра оборони Ганна Маляр, так і в минулому професійні адвокати, а нині військовослужбовці Сил оборони І. Костін та А. Донець [5].

На сьогодні в Україні послуги у сфері військового права надаються адвокатськими фірмами широкого профілю, і через продовження загальної мобілізації [12] кількість звернень по даному напрямку діяльності, скоріш за все, буде зростати, але через специфіку військової служби і, більш того, через її різноманітність (служба в лавах НГУ, прикордонних військах, СБУ та ін.), на наш погляд, було б доречним створити окрему структуру, яка б спеціалізувалась за цим напрямком.

Ще одним нагальним питанням, пов'язаним із діяльністю цієї інституції, є залученість іноземних військових адвокатських фірм у правове поле України. На сьогодні в Україні не існує спеціальних міжнародних угод, які б прямо дозволяли або регулювали діяльність міжнародних військових адвокатських фірм на її території. Проте іноземні юридичні фірми можуть надавати правову допомогу в Україні, дотримуючись національного законодавства та міжнародних зобов'язань держави. А враховуючи націленість держави до все більшої інтеграції до Європейського Союзу і все глибшої зануреності України в його справи, зокрема пов'язані з оборонною сферою, можна спрогнозувати, що це питання постане перед нами найближчим часом. Так, наприклад, представники американської компанії «JAG Defense» спеціалізуються виключно на військовому праві та питаннях безпеки допуску, але адвокати фірми представляють клієнтів по всьому світу, включаючи Європу, Азію та Близький Схід [14].

Питання доцільності створення військових трибуналів залишається дискусійним і не має однозначної відповіді. Воно вже стало предметом численних наукових досліджень, у яких розглядаються як потенційні переваги, так і недоліки такого кроку. Так, у праці Ю. Боброва «Актуальність створення військових судів в Україні: огляд результатів дослідження» [2] обґрунтовується необхідність запровадження військових трибуналів, з посиланням на результати соціологічних опитувань, що нібито свідчать на користь такого рішення. Утім іншу точку зору представлено в дослідженні І. Слюсаря, який акцентує увагу на численних структурних вадах чинної судової системи України. Зокрема, автор перераховує такі проблеми судочинства, як незавершеність судової реформи, кадровий дефіцит серед суддів та працівників апарату, недостатній рівень матеріально-технічного забезпечення, перевантаження судів, обмежений рівень прозорості, нестача незалежності суддівського корпусу, складнощі з доступом до реєстрів, а також низку організаційних проблем: ліквідацію та реорганізацію судів, потребу в упровадженні електронного документообігу, вдосконаленні функціонування антикорупційного суду, суду присяжних, електронного суду, господарських судів тощо. У цьому контексті ініціатива створення військових трибуналів повинна розглядатися з ураху-

ванням наявних системних викликів [11]. Разом із тим, на думку А. Піпко: «Прийняття такого закону хоч і важко переоцінити, однак він не є панацеєю, адже для його практичної реалізації вкрай необхідно невідкладно приймати відповідні спеціальні закони, а також низку підзаконних актів, роботу над якими потрібно вже розпочинати.

З цією метою наукова спільнота має звернути увагу на проблематику військових судів, виділити здобутки військових судів за час їх існування в Україні та врахувати передовий досвід держав-партнерів...» [10, с. 217].

Схожі проблеми з військовими судами виникли не лише в Україні. Так автори статті «Роль військових судів у Європі» зазначають, що необхідність військової юстиції ставиться під сумнів через нібито неупередженість військових судів та розвиток міжнародного права. Крім того, у статті говориться про необхідність відповідності внутрішнього судочинства Міжнародному гуманітарному праву і можливій проблематиці у співпраці двох різних систем військової і цивільної систем судочинства [13].

Формулюючи певні підходи у світлі успішного запуску в Україні першої у світі платформи цифрової держави – «Дія», яка вже сьогодні забезпечує більшість державних послуг у режимі онлайн, ми вбачаємо логічним наступним кроком розвиток концепції «Електронного суду». Водночас необхідно застерегти від надмірного покладання на штучний інтелект у вирішенні питань, що стосуються людських доль. Щоб мінімізувати ризики системних помилок, пропонується впровадження дворівневої моделі військового судочинства: на першому етапі – розгляд справ електронним судом, на другому – остаточне рішення ухвалює військовий трибунал, сформований із суддів відповідної військової спеціалізації. Такий підхід дозволить істотно скоротити час розгляду справ, зменшити потребу в великій кількості залучених правників, забезпечити повний перехід документообігу в цифровий формат, оптимізувати матеріально-технічні ресурси судового процесу, а найважливіше – знизити рівень корупційних ризиків. Запуск пілотного проєкту військового електронного суду в разі його ефективності може стати основою для масштабування моделі на інші напрями судової практики. Подібні ідеї висловлює Н. Ясельська у статті «Access to Justice During Martial Law» [16], де як приклади для наслідування розглядаються системи Processo Civile Telematico в Італії та e-KIS в Естонії. Авторка обґрунтовує переваги цифрових механізмів саме у сфері військового правосуддя, наводячи комплекс аргументів на їхню користь.

Прийняття подібної моделі має передбачати систему безперервної правової освіти та професійної підготовки як для особового складу, так і для офіцерів пропонованого органу військової юстиції. Як зазначає О. Петрук:

«Підготовка фахівців із військової юстиції у більшості країн здійснюється у два етапи: спочатку студенти проходять загальну підготовку в юридичних університетах, а надалі отримують відповідну спеціалізацію» [9, с. 135]. Крім того, її впровадження в чинну військову структуру та процесуальні механізми потребуватиме ретельного переопрацювання чинної нормативно-правової бази.

Висновок. Таким чином, оптимальним підходом бачиться створення не окремої військової юстиції, а спеціалізованих структур усередині вже існуючої системи правосуддя – зокрема, військових палат чи суддівських колегій. Водночас доцільно відновити військову прокуратуру і сформувати військове слідство на базі ВСП і ДБР. Така система дозволить зберегти баланс між ефективністю, прозорістю та захистом прав людини навіть у надзвичайних умовах воєнного часу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балацька О., Кучинська О. Відновлення військових судів в системі правосуддя України: досвід минулого та сучасні реалії. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. №6. С. 462–467. doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-6/117>.
2. Бобров Ю. О. Актуальність створення військових судів в Україні: огляд результатів дослідження. *Публічне право*. 2019. № 3 (35). С. 99–105. URL: https://www.publichne-pravo.com.ua/index.php?Itemid=483&catid=91&id=120%3App-2019-35-12&lang=uk&option=com_content&view=article&utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 05.03.2025).
3. Бобров Ю. О. Військовий суд: сучасна українська парадигма. *Публічне право*. 2019. №4 (36). С. 125–132. URL: https://www.publichne-pravo.com.ua/index.php?Itemid=483&catid=92&id=154%3App-2019-36-14&lang=uk&option=com_content&view=article&utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 05.03.2025).
4. Вдовитченко В. Система військової юстиції як частина військової організації України. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2019. № 2 (60). С. 16–27. URL: https://vpzhr.gp.gov.ua/ua/guidance_vpzhr.html?_m=publications&t=rec&id=254624 (дата звернення: 20.05.2025).
5. Ізовітова Л. «Військові адвокати» не мають нічого спільного з адвокатурою – заява НААУ. *Національна асоціація адвокатів України*. 2025. 23 берез. URL: <https://unba.org.ua/news/10111-vijs-kovi-advokati-ne-mayut-nichogo-spil-nogo-z-advokaturoyu-zayava-naau.html> (дата звернення: 20.05.2025).
6. Про правовий режим воєнного стану : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19> (дата звернення: 06.03.2025)
7. Конституція України. URL: <https://constitution.in.ua/articles/64/> (дата звернення: 05.03.2025).

8. Оверчук С. Військові суди – необхідна складова військової юстиції в Україні. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2015. № 1 (11). С. 1–21. URL: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2015/n1/15osvyvu.pdf> (дата звернення: 04.03.2025).
9. Петрук О. Міжнародна практика підготовки юристів військової галузі. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2021. Вип. 83. С. 133–137. doi: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2021.83.27>.
10. Піпко А. Відновлення військових судів як складова державного управління системою судової влади України. *Інформація і Право*. 2024. № 2 (49). С. 208–218. URL: <https://il.ippi.org.ua/article/view/306293/297729> (дата звернення: 01.05.2025).
11. Слюсар І. В. Історія виникнення та перспективи розвитку судової влади України. *Наукові записки. Серія: Право / Центральноукраїнський держ. пед. ун-т імені Володимира Винниченка*. 2019. № 7. С. 123–127. URL: https://cusu.edu.ua/images/nauk_zapiski/pravo/7_2019/123-127.pdf?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 06.03.2025).
12. Про продовження строку проведення загальної мобілізації : Указ Президента України № 236/2025 від 15.04.2025. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2362025-54549> (дата звернення: 20.05.2025).
13. The Role of Military Courts Across Europe. A Comparative Understanding of Military Justice Systems. *An expertise forum contributing to european armies interopera armies interoperability since 1953*. URL: <https://finabel.org/wp-content/uploads/2021/06/20.-The-role-of-Military-Courts-across-Europ.pdf> (дата звернення: 20.05.2025).
14. JAG Defense. A military and security clearance law firm. URL: <https://jagdefense.com/> (дата звернення: 20.05.2025 р.)
15. Ohanesian A. Military Justice Reform in Ukraine Is Urgently Needed. *Focus Ukraine. Kennan Institute*. URL: <https://www.wilsoncenter.org/blog-post/military-justice-reform-ukraine-urgently-needed> (дата звернення: 19.05.2025).
16. Yaselska N. M. Access to justice during martial law. *Law. Human. Environment*. 2022. № 13(2). Р. 78–85. URL: https://environmentalscience.com.ua/web/uploads/pdf/LAW.%20HUMAN.%20ENVIRONMENT_2022_Vol.%2013,%20No.%202_78-85.pdf (дата звернення: 08.03.2025).

REFERENCES

1. Balatska, O., Kuchynska, O. (2024). Vidnovlennia viiskovykh sudiv v systemi pravosuddia ukrainy: dosvid mynuloho ta suchasni realii. *Yurydychnyi naukovi elektronnyi zhurnal – The scientific electronic journal*, 6, 462–467. doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-6/117> [in Ukrainian].
2. Bobrov, Yu.O. (2019). Aktualnist stvorennia viiskovykh sudiv v Ukraini: ohliad rezultativ doslidzhennia. *Publichne pravo – Public law*, 3(35), 99–105. URL: <https://www.publichne-pravo.com.ua/index.php?Itemid=483&catid=91&id=120%3App->

- 2019-35-12&lang=uk&option=com_content&view=article&utm_source=chatgpt.com [in Ukrainian].
3. Bobrov, Yu.O. (2019). Viiskovyi sud: suchasna ukrainska paradyhma. *Publichne pravo – Public law*, 4(36), 125–132. URL: https://www.publichne-pravo.com.ua/index.php?Itemid=483&catid=92&id=154%3App-2019-36-14&lang=uk&option=com_content&view=article&utm_source=chatgpt.com [in Ukrainian].
 4. Vdovytchenko, V. (2019). Systema viiskovoi yustyttsii yak chastyna viiskovoi orhanizatsii Ukrainy. *Visnyk Natsionalnoi akademii prokuratury Ukrainy – Bulletin of the National Academy of the Prosecutor's Office of Ukraine*, 2(60), 16–27. URL: https://vpzhr.gp.gov.ua/ua/guidance_vpzhr.html?_m=publications&_t=rec&id=254624 [in Ukrainian].
 5. Zakon Ukrainy «Pro pravovyi rezhym voiennoho stanu». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19> [in Ukrainian].
 6. Izovitova, L. (2025). «Viiskovi advokaty» ne maiut nichoho spilnogo z advokaturou – zaiava NAAU. *Natsionalna asotsiatsiia advokativ Ukrainy – National Bar Association of Ukraine*, 23 mars URL: <https://unba.org.ua/news/10111-vijs-kovi-advokati-ne-mayut-nichogo-spil-nogo-z-advokaturoyu-zayava-naau.html> [in Ukrainian].
 7. Konstytutsiia Ukrainy. URL: <https://constitution.in.ua/articles/64/> [in Ukrainian].
 8. Overchuk, S. (2015). Viiskovi sudy – neobkhidna skladova viiskovoi yustyttsii v Ukraini. *Chasopys Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Seriia “Pravo” – Journal of the National University of Ostroh Academy. Series “Law”*, 1 (11), 1–21. URL: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2015/n1/15osvyvu.pdf> [in Ukrainian].
 9. Petruk, O. (2021). Mizhnarodna praktyka pidhotovky yurystiv viiskovoi haluzi. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova – Scientific journal of the National Polytechnic University named after M. P. Dragomanov*, 83, 133–137. doi: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2021.83.27>
 10. Pipko, A. (2024). Vidnovlennia viiskovykh sudiv yak skladova derzhavnoho upravlinnia systemoiu sudovoi vlady ukrainy. *Informatsiia i Pravo – Information and Law*, 2(49), 208–218. URL: <https://il.ippi.org.ua/article/view/306293/297729> [in Ukrainian].
 11. Sliusar, I. V. (2019). Istoriia vynyknennia ta perspektyvy rozvytku sudovoi vlady Ukrainy. *Tsentralkoukrainskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Volodymyra Vynnychenka. «Naukovi zapysky. Seriia: Pravo” – Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University. «Scientific Notes. Series: Law»*, 7, 123–127. URL: https://cusu.edu.ua/images/nauk_zapiski/pravo/7_2019/123–127.pdf?utm_source=chatgpt.com [in Ukrainian].
 12. Ukaz prezidenta Ukrainy № 236/2025 (2025). Pro prodovzhennia stroku provedennia zahalnoi mobilizatsii. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2362025-54549> [in Ukrainian].
 13. The Role of Military Courts Across Europe. A Comparative Understanding of Military Justice Systems. *An expertise forum contributing to european armies interopera armies interoperability since 1953*. URL: <https://finabel.org/wp-content/uploads/2021/06/20.-The-role-of-Military-Courts-across-Europ.pdf>.

14. JAG Defense. A military and security clearance law firm. URL: <https://jagdefense.com/>
15. Ohanesian, A. Military Justice Reform in Ukraine Is Urgently Needed. *Focus Ukraine. Kennan Institute*. URL: <https://www.wilsoncenter.org/blog-post/military-justice-reform-ukraine-urgently-needed>
16. Yaselska, N. M. (2022). Access to justice during martial law. *Law. Human. Environment*, 13(2), 78–85. URL: https://environmentalscience.com.ua/web/uploads/pdf/LAW.%20HUMAN.%20ENVIRONMENT_2022_Vol.%2013,%20No.%202_78-85.pdf

Kolomiets Oleksandr Leonidovich, PhD in philosophy lecturer at the department of social, humanitarian and legal disciplines, faculty of state security, Kyiv Institute of the National Guard of Ukraine, Ukraine

PHILOSOPHICAL AND LEGAL ANALYSIS OF THE FORMATION OF THE MILITARY JUSTICE SYSTEM OF UKRAINE

The article considers the issue of forming a system of «Military Justice» in Ukraine as a separate element of the juvenile system with a focus on military specifics. It is proposed to create a comprehensive structure that will include: military police (which will perform investigative functions), military prosecutor's office and bar, as well as military tribunals.

Keywords: military police, military prosecutor's office, military advocacy, tribunal.

